

sistem i menjaju identitet. Pomenuti levičarski zaokreti različitog stupnja bili su simptomi krize levice, ali kao i svaka kriza, prilika za stvaralačku preradu vlastitih slepih mrlja.

Zadatak nove kritike ideologije je da razotkrije radikalne tržišne fraze novog konzervatizma kao politiku socijalnog cinizma. To znači prevazilaženje prkosne poze fundamentalističke kritike kapitalizma iz 20. veka sa stanovišta planske ekonomije i radikalnog razotuđenja i formulisanje nacrtu realističnog reformisanja kapitalizma pomoću nekapitalističkih vizija društva. Kako nakon zastarelog "fordističkog marksizma" uvesti "poslefordističku" obnovljenu kritiku društva (Haug) i dovesti je ponovo na visinu svog predmeta, a pri tome ne odbaciti sva dosegnuta kritička saznanja o kapitalizmu? Tu se kao skraćena pokazuje ona kritika kapitalizma koja se iscrpljuje u optuživanju tržišta zbog krize socijalne integracije. Danas je iznova aktuelna Gramšijeva integralna društvena "transformacija". Neoliberalni tržišni fundamentalizam je oblik demokratskog analfabetizma. Celovitoj demokratiji su poednako potrebni materijalna sigurnost, socijalna prava i podeljena vlast. U sklopu Gramšijevog upozorenja naročito je aktuelna kritika nacionalizma kao strategije novih nacionalnih elita u sprovođenju nove autoritarne hegemonije etnokratskog liberalizma. Neutralisanje nacionalizma od strane globalizacije je površno, jer ova suzbija samo nacionalističko-separatističke smetnje kretanju kapitala, ali ne i njegove dublje etnokratske pretpostavke. Brutalni tejlorizam i periferni fordizam su u saglasnosti sa obnovljenim nacionalizmom potisli problem društvenoekonomske jednakosti iz političkih rasprava, pa je zadatak levice da stvori mogućnosti za da se zahtevi za jednakošću ponovo vrate u središte socijalnih pokreta i politike.

Oštre konverzije i unutrašnji lomovi levice pratili su eroziju epohalne svesti, saobražavanja prilikama i učvršćenje reaktivnog dogmatizma. Premda je tok svetski, evropska matica bila je presudna. Krize levice još uvek se po inerciji shvataju kao totalni porazi, a zaboravlja se da su se u krizama levice ogledale krize desnice: slom pacifizma kod radničkog pokreta 1914. podudario se sa potpunom nesposobnošću imperijalizma da obezbedi vlastiti mirni racionalni put razvoja. Nastup fašizma još više je obelodanio krizu kapitalizma u svetskim ratovima. Slom socijalističkog svetskog sistema samo je na prvi pogled konačna pobeda svetskog imperijalizma i globalizacije. Da bi se ovaj privid razbio treba sa više stanovišta ocenjivati marksizam.

3. 7. Imanentni i transeuntni pristup marksizmu.

Odnos marksizma kao epohalne svesti i marksizma van svoje epohe složen je i zamršen problem sociologije saznanja. Pitanje je da li se suština marksizma danas jasnije vidi nego ranije, odnosno da li se uvek "smisao socijalnih činjenica može sagledati tek izvan njihovog neposrednog konteksta" (Savić 2000)? Ukoliko se da potvrdan odgovor, pravda se nemogućnost nauke da predviđa društvena zbivanja. Da li je za razumevanje marksizma bila nužna "hladovina distance" ili se društvena funkcija svake epohalne svesti celovitije sagledava tek sintezom različitih perspektiva? Pre će biti ovo drugo. Naime, smisao i funkcija evropskog marksizma može se pouzdanije oceniti samo ako se ima na umu: 1. marksizam kao mešavina konkretne kritike kapitalizma i utopije do 1918; 2. marksizam kao državna stvarnost 1918-89; 3. marksizam nakon urušavanja evropskog socijalizma krajem 20. veka. Treba porediti različitu delotvornost marksizma kao kritike kapitalizma pre 1918. i nakon 1991. sa njegovim realnim učinkom u sklopu kratkog 20. veka. Insistiranje na presudnom